

Sigurður Jónas Gíslason

**Ákvörðun refsinga, sérstaklega með hliðsjón af sifjatengslum geranda og
brotaþola í ofbeldismálum**

Lokaverkefni til ML gráðu

Leiðbeinandi: Kolbrún Sævarsdóttir
Háskólinn á Bifröst
Vorönn 2010

rektor

Ákvörðun refsinga, sérstaklega með hliðsjón af sifjatengslum geranda og brotaþola

Höfundur: Sigurður Jónas Gíslason

Ágrip

Í vissum tilfellum getur verknaður gagnvart nátengdum horft til refsipýngingar fremur en refsilækkunar. Almennum hegningarlögum frá 12. febrúar 1940, nr. 19., var breytt 3. apríl 2006, þar sem sett var inn ákvæði vegna heimilisofbeldis til refsihækkana, en þar segir:

Hafi verknaður beinst að karli, konu eða barni sem eru nákominn geranda, og tengsl þeirra þykja hafa aukið á grófleika verknaðarins, skal að jafnaði taka það til greina til þýngingar refsingunni.

Mikil gagnrýni hefur verið á dómstóla landsins í þá veru að þeir horfi í gegnum fingur sér í málum sem viðkoma heimilisofbeldi. Með fjölgun fjölmiðla á Íslandi og tilkomu netsins hefur það gerst að almenningur fylgist betur með dómsmálum og umræðan um dómsmál og refsingar er mun meiri og almennari en áður var.

Þrýstihópar og almenningur hafa efnt til mótmæla þegar þeim hefur sýnst að dómarar hafi strokið afbrotamönnum blítt um kinn í stað þess að dæma þá til þýngri refsingar. Hingað til hefur hugtakið ofbeldi verið notað um alls konar tilvik ofbeldis, hvort sem um er að ræða átök milli ókunnugra í miðbænum, götuofbeldi eða heimilisofbeldi sem er allt annars eðlis og oft um ítrekaðar misþyrmingar að ræða sem jafnvel ná yfir langt tímabil eða æviskeið.

Morð og alvarlegar líkamsárásir eru mjög oft framin af einhverjum nákomnum brotþola.

Í þessari ritgerð ætlar höfundur að varpa ljósi á ákvörðun refsinga og þá sérstaklega með hliðsjón af sifjatengslum geranda og brotþola og hvort dómarar beiti refsilækkunum/-hækkunum vegna sifjatengsla gerenda við fórnarlömb sín eða hvort dómarar horfa fram hjá slíkum tengslum.

Í ritgerðinni verður fjallað um manndráp og alvarlegar líkamsárásir.

Formáli

Ritgerð þessi, sem er 30 eininga lokaritgerð til meistaraþráðu í lögfræði, er unnin af undirrituðum nemanda við lagadeild Háskólans á Bifröst. Viðfangsefnið er ákvörðun refsinga, sérstaklega með hliðsjón af sifjatengslum geranda og brotaþola í ofbeldismálum.

Er það von höfundar að ritgerðin muni auka skilning og vekja áhuga lesenda á viðfangsefninu.

Höfundur vill þakka leiðbeinanda ritgerðarinnar, Kolbrúnu Sævarsdóttur, fyrir stuðning og leiðbeiningar, Þórdísi Guðjónsdóttur fyrir íslenskulestur, fjölskyldu sinni fyrir þolinmæðina, Leifi Runólfssyni lögfræðingi fyrir yfirlestur og athugasemdir og öðrum sem veittu aðstoð á einn eða annan hátt.

Ég undirritaður lýsi því yfir að ég er einn höfundur þessarar ritgerðar og er hún afrakstur eigin framlaga. Ritgerðin er að öllu leyti á ábyrgð höfundar.

Hafnarfirði, 16. apríl 2010.

Sigurður Jónas Gíslason

Efnisyfirlit

1. Inngangur	Error! Bookmark not defined.
2. Refsiréttur	Error! Bookmark not defined.
2.1 Staða refsiréttar í fræðikerfi lögfræðinnar	Error! Bookmark not defined.
2.2 Saga lagaákvæða um líkamsmeiðingar í íslenskum rétti	Error! Bookmark not defined.
3. Skilgreiningar	Error! Bookmark not defined.
3.1 Hvað er afbrot?	Error! Bookmark not defined.
3.2 Hvað er refsing?	Error! Bookmark not defined.
3.3 Hvað er saknæmi?	Error! Bookmark not defined.
3.3.1 Beinn ásetningur	Error! Bookmark not defined.
3.3.2 Líkindaásetningur	Error! Bookmark not defined.
3.3.3 Dolus eventualis	Error! Bookmark not defined.
3.3.4 Skilyrtur ásetningur	Error! Bookmark not defined.
3.3.5 Jákvæð afstaða til brots	Error! Bookmark not defined.
3.3.6 Gáleysi	Error! Bookmark not defined.
3.3.7 Andlag ásetnings og gáleysis	Error! Bookmark not defined.
3.3.8 Blandaðar saknæmiskröfur	Error! Bookmark not defined.
3.4 Sifjatengsl geranda og brotþola	Error! Bookmark not defined.
4. Refsiheimildir	Error! Bookmark not defined.
4.1 Ákvörðun refsinga	Error! Bookmark not defined.
4.2 Refsimörk	Error! Bookmark not defined.
4.3 Refsiákvörðunarástæður	Error! Bookmark not defined.
4.4 Refsilækkunarástæður	Error! Bookmark not defined.
4.5 Markmið refsinga	Error! Bookmark not defined.
5. Refsiákvörðun með hliðsjón af refsilækkunar/- hækkunarheimildum laga.....	Error! Bookmark not defined.
5.1 Almennar og sérstakar heimildir	Error! Bookmark not defined.
5.2 Ólögmet árás	Error! Bookmark not defined.
5.2.1 Stórfelld móðgun	Error! Bookmark not defined.
5.3 Áköf geðshrering vegna skammvinnis ójafnvægis á geðsmunum	Error! Bookmark not defined.
5.4 Verknaður ekki líkt því eins refsiverður	Error! Bookmark not defined.
5.5 Ólögmetar refsilækkunarástæður	Error! Bookmark not defined.
5.6 Sifjatengsl geranda og brotþola	Error! Bookmark not defined.

5.7 Samþykki brotþola.....	Error! Bookmark not defined.
5.8 Trúnaðarbrot.....	Error! Bookmark not defined.
5.9 Sjálfsbjargar- og verndarviðleitni geranda	Error! Bookmark not defined.
5.10 Launung.....	Error! Bookmark not defined.
5.11 Heilsutjón, ástvinamissir eða starfsmissir geranda.....	Error! Bookmark not defined.
5.12 Mótlæti, áföll og erfiðar aðstæður geranda	Error! Bookmark not defined.
5.13 Tilefnislaus árás.....	Error! Bookmark not defined.
5.14 Sönnunarvafi	Error! Bookmark not defined.
5.15 Umfjöllun fjölmiðla.....	Error! Bookmark not defined.
5.16 Tafir á rannsókn.....	Error! Bookmark not defined.
5.17 Atvik máls	Error! Bookmark not defined.
5.18 Hegðun sakbornings við rannsókn máls.....	Error! Bookmark not defined.
6. Lögmæltar refsíákvörðunarástæður 70. gr. hgl.	Error! Bookmark not defined.
7. Ákvæði 3. mgr. 70. gr. hgl.	Error! Bookmark not defined.
7.1 Löggjafarþróun á hinum Norðurlöndunum	Error! Bookmark not defined.
7.2 Var þörf á að lögfesta sérrefsíákvæði um heimilisofbeldi?	Error! Bookmark not defined.
7.3 Efni frumvarpsins sem varð að lögum nr. 27/2006 um breytingar á hgl.....	Error! Bookmark not defined.
8. Manndráp og alvarlegar líkamsárásir	Error! Bookmark not defined.
8.1 Manndráp	Error! Bookmark not defined.
8.2 Líkamsárás	Error! Bookmark not defined.
9. Dómar í líkamsárásarmálum eftir gildistöku 3. mgr. 70. gr. hgl.	Error! Bookmark not defined.
10. Dómareifanir vegna manndrápsmála eða líkamsárásar sem leiðir til dauða	Error! Bookmark not defined.
11. Samantekt og niðurstöður.....	Error! Bookmark not defined.
12. Lokaorð	Error! Bookmark not defined.
13. Heimildaskrá	4
14. Dómaskrá	6
15. Lagaskrá	9

13. Heimildaskrá

Alþingistíðindi. 1867. *Síðari partur*.

Alþingistíðindi. A-deild. 1939.

Alþingistíðindi. B-deild. 1939.

Alþingistíðindi. A-deild 1979–80.

Alþingistíðindi. A-deild 1980–81.

Alþingistíðindi. A-deild 2005–2006.

Andenæs, Johs og Bratholm, Anders (1990). *Spesiell Strafferett, utvalgte emner 2. útgáfa*.
Oslo: Universitetsforlaget.

Ármann Snævarr. (1979). *Þættir úr refsirétti II*. Reykjavík: Bóksala stúdenta.

Ármann Snævarr. (1983). *Þættir úr refsirétti II*. Reykjavík: Bóksala stúdenta.

Björn P. Guðmundsson. (1973). *Lögbókin þín*. Reykjavík: Bókaútgáfan Örn og Örlygur hf.

Davíð Þór Björgvinsson. (1996). *Lögskýringar*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Grágás. (1992). Lagasafn íslenska þjóðveldisins. Gunnar Karlsson, Kristján Sveinsson, Mörður Árnason sáu um útgáfuna. Reykjavík: Mál og menning.

Greve, Vagn. (2004). *Det strafferetlige ansvar. 2. udgave*. Kaupmannahöfn: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Greve, Vagn og Vestergaard, Jørn. (2002). *Strafansvar 4. reviderede udgave*. Kaupmannahöfn: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Greve, Vagn. (1996). *Straffene*. København : Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Greve, Vagn. (1996). *Kommelertet straffelov*. København : Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Gunnar S. Þorleifsson. (1987). *Syndir feðranna II*. Reykjavík: Bókaútgáfan Hildur.

Gunnar S. Þorleifsson. (1988). *Syndir feðranna III*. Reykjavík: Bókaútgáfan Hildur.

Haugen, Finn (1996). *Straffetrett, Håndbok*. Moss: Pergamon AS.

Helgi I. Jónsson. (2007). *Heimildir dómstóla til að beita ólögæltum meginreglum við ákvörðun refsingar*. Afmælisrit Jónatan Þórmundsson sjötugur 19. desember 2007. Bls. 253–273. Reykjavík: Bókaútgáfan Codex.

Jónatan Þórmundsson. (1992). *Viðurlög við afbrotum*. Reykjavík: Bókaútgáfa Orators.

Jónatan Þórmundsson. (1999). *Afbrot og refsíabyrgð I*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Jónatan Þórmundsson. (2002). *Afbrot og refsíabyrgð II*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Jónatan Þórmundsson. (2004). *Afbrot og refsíábyrgð III*. Reykjavík: Háskólaútgáfan.

Jónsbók (1904). *Kong Magnus Hakonssons Lovbog for Island vedtaget paa Altinget 1281 og Réttarbætr, de for Island givne Retterbøder af 1294, 1305 og 1314, udgivet efter Haandskrifterne ved Ólafur halldórsson*. Kjøbenhavn.

Ólafur Lárusson. (1958). *Lög og saga*. Reykjavík: Lögfræðingafélag Íslands

Ólafur Jóhannesson. (1975). *Lög og réttur*. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.

Páll Sigurðsson. (1992). *Svipmyndir úr réttarsögu*. Reykjavík: Bókaútgáfan Skjaldborg.

Sigríður Logadóttir. (2003). *Lög á bók yfirlitsrit um lögfræði*. Reykjavík: Mál og menning.

Sigurður Líndal (2003). *Um lög og lögfræði, grundvöllur laga – réttarheimildir*. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.

Sigurður Tómas Magnússon og Hildigunnur Ólafsdóttir (2003). *Ákvörðun refsingar*. Reykjavík: Bókaútgáfa Orators.

Waaben, Knud (2001). *Straffe rettens almindelige del II sanktionslæren 5. udgave*. København: Forlaget Thomson.

Greinar í tímaritum:

Haraldur Steinþórsson. (2005). Réttarríki – skilyrði og efnislegt inntak. *Úlfljóttur*. 58 (4). Bls. 627–654.

Jón Þór Ólason. (2004). Auga fyrir auga. *Úlfljóttur*, 57 (2). Bls. 201–232.

Ragnheiður Bragadóttir. (2003). Markmið refsinga. *Úlfljóttur*, 56 (1). Bls. 97–100.

Róbert R. Spanó. (2004). Stjórnarskráin og refsíábyrgð: (fyrri hluti) grunnreglan um lögbundnar refsheimildir. *Tímarit lögfræðinga*, 54 (1). Bls. 5–47.

Skúli Magnússon. (2007). Er draugur í dómsalnum? Um vilja löggjafans sem lögskýringasjónarmið. *Úlfljóttur*, 60 (3). Bls. 733–746.

14. Dómaskrá

H. 1946:511	H. 1981:639	H. 1992:1658
H. 1948:393	H. 1981:710	H. 1999:3499
H. 1949:291	H. 1982:124	H. 1994:161
H. 1951:57	H. 1983:123	H. 1994:514
H. 1953:292	H. 1983:582	H. 1996:652
H. 1954:218	H. 1983:1234	H. 1997:1024
H. 1958:248	H. 1984:454	H. 1997:1027
H. 1958:316	H. 1984:688	H. 1997:1441
H. 1959:29	H. 1984:1227	H. 1998:1503
H. 1962:755	H. 1985:646	H. 1998:2060
H. 1968:876	H. 1985:1260	H. 1999:1228
H. 1969:935	H. 1986:1071	H. 1999:3499
H. 1969:1026	H. 1986:1287	H. 2000:248
H. 1973:310	H. 1987:700	H. 2000:450
H. 1973:912	H. 1987:1063	H. 2000:1403
H. 1974:681	H. 1988:1583	H. 2001:674
H. 1976:4	H. 1988:1604	H. 2001:2091
H. 1977:205	H.1989:634	H. 2001:2411
H. 1978:225	H. 1990:59	H. 2001:2571
H. 1978:325	H. 1990:1296	H. 2003:973
H. 1979:681	H. 1991:1199	H. 2003:2592
H. 1979:689	H. 1991:1505	H. 2004:1672
H. 1980:89	H. 1992:363	H. 2004:2060
H. 1980:883	H. 1992:605	H. 2005:698

H. 2006:4500
H. 2006:5707
H. 2007:3555
H 6. febrúar 2003 (nr. 393/2002)
H. 2.október 2003 (nr.235/2003)
H. 28.apríl 2005 (nr.2/2005)
H. 23. mars 2006 (nr. 508/2005)
H. 6. apríl 2006 (nr. 524/2005)
H. 26. október 2006 (nr. 220/2006)
H. 31. janúar 2007 (nr. 380/2007)
H. 18. janúar 2007 (nr.454/2006)
H. 8. febrúar 2007 (nr. 408/2005)
H. 1. mars 2007 (nr. 562/2006)
H. 18. júní 2007 (nr. 35/2007)
H. 29. nóvember 2007 (nr. 381/2007)
H. 7. febrúar 2008 (nr. 438/2007)
H. 22.maí 2008 (nr. 642/2007)
H. 16.október 2008 (nr. 273/2008)
H. 27. nóvember 2008 (nr. 315/2008)
H. 4. desember 2008 (349/2008)
H. 18.desember 2008 (nr. 431/2008)
H. 8. október 2009 (nr. 129/2009)
H. 11. febrúar 2010 (nr. 504/2009)

Danskir dómur

U 1959.380 Ø

U 1962.779

U 1977.609 Ø

U 1983:1021 H

U 1993.193

15. Lagaskrá

Almenn hegningarlög handa Íslandi, 25. júní 1869.

Stjórnarskráin um hin sérstöku málefni Íslands, 5 janúar 1874.

Almenn hegningarlög nr. 19/1940.

Stjórnarskrár Lýðveldisins Íslands nr. 33/1944.

Lög nr. 20/1981 um breytingar á almennum hegningarlögum nr. 19/1940.

Lög nr. 19/1991 um meðferð opinberra mála.

Lög nr. 62/1994 um mannréttindasáttmála Evrópu.

Lög nr. 97/1995 stjórnskipunarlög.

Lög nr. 82/1998 um breytingar á almennum hegningarlögum nr. 19/1940 með síðari breytingum, og um breytingar á öðrum lögum (afnám varðhaldsrefsingar).

Lög nr. 27/2006 um breytingar á almennum hegningarlögum nr. 19/1940 (heimilisofbeldi).

Alþjóðasamningar

Mannréttindayfirlýsing Sameinuðu þjóðanna frá 10 desember 1948.